

نقد کتاب انگلیسی برای دانشجویان جامعه‌شناسی

رضا طاهرخانی*

رحیمه کاربخش راوری**، رباب زمانی جمشیدی**

چکیده

ارزیابی انتقادی کتاب‌های آموزش زبان گامی حیاتی در تدوین برنامه‌های درسی است. این نیاز به‌ویژه برای مطالب و کتب تازه‌منتشرشده مشهود است. در نتیجه، در این مقاله سعی شده است کتاب انگلیسی برای اهداف ویژه با عنوان *انگلیسی برای دانشجویان جامعه‌شناسی*، که اخیراً محمدحسین کشاورز و موسی نوشی کوچک‌سرایبی نوشته‌اند و انتشارات سمت در سال ۲۰۱۶ منتشر کرده، بررسی و ارزیابی شود. برای دستیابی به این هدف، کتاب براساس مدل محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳) ارزیابی شد. مصاحبه نیمه‌ساختاریافته‌ای براساس مدل ذکرشده نیز برای بررسی دیدگاه متخصصان این رشته، که متخصصان جامعه‌شناسی بودند، درباب محتوای کتاب انجام شد. محققان با هفت متخصص در زمینه جامعه‌شناسی از دانشگاه‌های بوعلی‌سینا، ایلام، و گیلان مصاحبه کردند. نتایج نشان داد که کتاب تازه‌منتشرشده ازسوی سمت در مقایسه با کتاب قبلی به‌طور چشم‌گیری بهبود یافته است. علاوه‌براین، یافته‌ها نشان داد که علیرغم وجود برخی مشکلات در انتخاب فعالیت‌ها، تمرین‌ها، و متون، این کتاب مناسب است و می‌تواند به‌عنوان یک منبع انگلیسی برای اهداف ویژه استفاده شود. محققان پیش‌نهادهای مفیدی برای بهبود نواقص کتاب ارائه می‌دهند.

* استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول)،
r.taherkhani@basu.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران،
rahimekarbakhsh496@gmail.com.

*** دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران،
zamanijamshidi.2014@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۷/۲۸

کلیدواژه‌ها: انگلیسی برای اهداف ویژه، انگلیسی برای دانشجویان جامعه‌شناسی، ارزش‌یابی کتاب‌های درسی.

۱. مقدمه

انگلیسی برای اهداف خاص (ESP) ریشه در تغییرات علمی، تخصصی، و اقتصادی بر یک مقیاس بین‌المللی در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ م دارد (Dudley-Evans and St. John 1998). چنان‌که از نام آن برمی‌آید، ESP مختص گروه ویژه‌ای از مردم در بافتی ویژه است و مواد آموزشی به‌کاررفته در آن به حوزه مطالعه خاص زبان‌آموزان مربوط می‌شود (Baleghizadeh and Rahimi 2011). دادلی ایوانز و سینت جونز (1998) ESP را بخشی از یک جنبش وسیع‌تر تدریس زبان برای اهداف ویژه دانسته‌اند. علاوه‌براین، ESP بایستی به‌عنوان یک فرایند و نه یک محصول در نظر گرفته شود (Hutchinson and Waters 1987). درضمن دادلی ایوانز و سینت جونز (۱۹۹۸) ESP را دربردارنده ویژگی‌های زیر دانسته‌اند:

۱) ESP بر نیازهای زبان‌آموزان متمرکز است؛

۲) ESP به زبان‌آموزان مربوط می‌شود؛

۳) در مقایسه با انگلیسی عمومی، ESP مقرون به صرفه‌تر است.

بنابه گفته امیریان و توکلی، انگلیسی برای اهداف ویژه (ESP) به‌عنوان واژه‌ای کلی در نظر گرفته می‌شود که شامل انگلیسی برای اهداف دانشگاهی (EAP) و انگلیسی برای اهداف شغلی (EOP) است (Amirian and Tavakoli 2009: 3). هدف خاص زبان‌آموزان برای یادگیری زبان دوم و نیز پاسخی به نیازهای زبان‌آموزان و فراگیری زبان در محیط خارج از کلاس است (Silva 2002). به همین منوال، کریمی و دیگران (۲۰۱۳) اهمیت نیازسنجی در نزد معلمان را امروزه افزون‌تر دانسته و بر این باورند که تدوین‌کنندگان مطالب درسی اهداف زبان‌آموزان را در هر مرحله از تدوین مطالب درسی در نظر می‌گیرند. آنان هم‌چنین بر این باورند که اگرچه ESP مبتنی بر نیازهاست، غیرممکن است که تمامی نیازهای زبان‌آموزان در یک محیط آموزشی عمومی مشخص و برآورده شود؛ بااین‌حال، تعیین اهداف عمده براساس نیازسنجی علمی ممکن است.

دادلی ایوانز و سینت جونز (۱۹۹۸) ارزیابی را سؤال‌کردن و بررسی پاسخ آن‌ها تعریف کرده‌اند. این دو هم‌چنین معتقدند که «ارزیابی با تعیین اطلاعات لازم برای گردآوری آغاز می‌شود و با اعمال تغییرات بر فعالیت‌های جاری یا اثرگذاری بر فعالیت‌های آینده پایان

می‌یابد» (Dudley-Evans and St. John 1998: 128). از طرفی، اعتقاد بر این است که ارزیابی کتب درسی به ما فرصت انتخاب یک برنامه زبان تازه شروع شده را می‌دهد. ارزیابی کتاب‌های در حال استفاده برای شناسایی نقاط قوت و ضعف آن‌ها حائز اهمیت است (Riazi 2003). ریاضی هم‌چنین بر این باور است که به‌منظور ابقا، به‌روزرسانی، یا جای‌گزینی کتب، امکان ارزیابی آن‌ها بعد از یک دوره آموزش وجود دارد.

در ایران، همانند بسیاری کشورهای دیگر، استفاده از انگلیسی در دوره‌های خاص به تدریس این دوره‌ها در دانشگاه‌ها منجر شده است. یکی از مهم‌ترین عوامل یادگیری زبان در مفهوم عام و ESP در مفهوم خاص آن است که ببینیم آیا کتاب‌ها و مواد آموزشی برای اهداف دوره سودمندند یا خیر؟ این امر از طریق ارزیابی کتب درسی انجام می‌گردد که هدف مطالعه کنونی است. تحقیق حاضر، کتاب انگلیسی برای دانشجویان جامعه‌شناسی (۲۰۱۶)، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتاب‌های علوم انسانی (سمت) را برحسب محتوا، تمرینات، عناوین، مهارت‌ها، و راه‌بردها ارزیابی کرده و سعی بر آشکارسازی نقاط قوت و ضعف آن دارد. در انجام این تحقیق، مدل پیش‌نهادی محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳) به‌کار رفته است.

کتاب‌های ESP در ایران و خارج از کشور دغدغه عدّه کثیری از محققان شده بود. به همین دلیل، بسیاری از آنان کتب درسی را بر مبنای چهارچوب‌های موجود تحلیل و ارزیابی کرده‌اند (Ebadi and Naderifarjad 2015). شلدون (۱۹۸۸) چندین علت را برای ارزیابی یک کتاب درسی مطرح کرده است. به گفته او انتخاب یک کتاب درسی بر طبق تصمیمات آموزشی انجام می‌گیرد که نیازمند سرمایه‌گذاری حرفه‌ای، مالی، و سیاسی قابل توجهی است. معلمان با محتوای کتب درسی آشنا خواهند شد و نقص‌های آن‌ها را برطرف خواهند کرد.

کانینگزورث (۱۹۹۵) و الیس (۱۹۹۷) دلیل دیگری برای ارزیابی کتب درسی ارائه می‌دهند. به گفته آنان ارزیابی می‌تواند مانند انجام تحقیقات عملی دیده شود. کانینگزورث (۱۹۹۵) و الیس (۱۹۹۷) هم‌چنین سه نمونه ارزیابی مواد آموزشی را ارائه داده‌اند: ۱. ارزیابی پیش‌گویانه یا ارزیابی پیش از کاربرد که کارآیی آینده یک کتاب درسی را می‌سنجد؛ ۲. ارزیابی در حین کاربرد که کتاب درسی در حال استفاده را می‌سنجد؛ و ۳. ارزیابی پس‌نگرانه یا پس از کاربرد که به اصلاح و بهبود کتاب درسی موردنظر برای استفاده‌های آیندگان می‌پردازد.

علاوه بر آن، مک دوناف و شاو (۲۰۰۳) الگویی برای ارزش‌یابی کتب درسی ارائه دادند که دو قسمت ارزش‌یابی بیرونی و ارزش‌یابی درونی را شامل می‌شود. نخست، ارزش‌یابی

بیرونی سازمان‌دهی مطالب توسط مؤلفان را بررسی می‌کند. در این بخش مواردی چون جلد کتاب، اطلاعات موجود در مقدمه، و جدول محتوا بررسی می‌گردد. ارزش‌یابی بیرونی اطلاعات درباره مخاطبان، سطوح مهارت، بافت موجود، سازمان‌دهی مطالب، مواد آموزشی گفتاری - شنیداری، جنبه‌های فرهنگی، و تمرینات را ارائه می‌دهد. در مرحله بعدی، ارزش‌یابی درونی انجام می‌گردد که دربرگیرنده مواردی هم‌چون درجه‌بندی و سازمان‌دهی مطالب، واقعی بودن تمرینات (شنیداری، گفتاری، نوشتاری، و خوانش) و تناسب آزمون با مطالب درسی است. گام آخر ارزش‌یابی کلی است که قابلیت تعمیم، وفق‌پذیری، و انعطاف‌پذیری کتاب را بررسی می‌کند.

در دهه کنونی چندین مورد ارزش‌یابی کتب صورت گرفته است. کریمی و صادقی (۲۰۱۳) مطالعه‌ای بر کتاب‌های درسی ESP توسعه روستایی و گسترش کشاورزی تدریس شده در دانشگاه بوعلی‌سینا انجام داده‌اند. آنان ضمن اعمال چهارچوب هاتچینسون و واترز (۱۹۸۷)، نیازهای ویژه گروهی خاص از زبان‌آموزان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن بود که این کتب ESP بسیار مناسب و سازگار با نیازهای دانشجویان هستند.

هم‌چنین، مقایسه‌ای توسط مالکی و کاظمی (۲۰۱۲) بین کتاب مجموعه اصطلاحات پزشکی و انگلیسی برای دانشجویان پزشکی توزیع شده توسط کتاب‌های سمت انجام گرفت. نتایج به‌دست‌آمده عدم رضایت استادان و دانشجویان از کتب سمت را نشان داد. بااین حال، مجموعه اصطلاحات پزشکی با در نظر گرفتن طرح، فعالیت‌ها، نوع زبان، موضوع، و محتوا بهتر از دیگری بود.

تاج‌الدین (۲۰۰۵) برخی کتب درسی ESP را بر مبنای رویکردهای پردازش تعاملی، پایین به بالا و بالا به پایین ارزیابی کرد. یافته‌های برآمده از ارزیابی نشان دادند که کتب درسی ESP منتشر شده توسط سمت مشکلات بنیادی دارند. از جمله این مشکلات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱. عدم یک رویکرد و طرح درس یک‌پارچه و یک‌دست، ۲. انتخاب فعالیت‌ها یا متون درک مطلب بدون هیچ هدف خاصی. او هم‌چنین نیاز به بازبینی کتب درسی را ضروری دانست. به‌گونه‌ای مشابه رزمجو و رئیسی (۲۰۱۰) کتب درسی ESP برای دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی را ارزیابی کردند. این کتاب‌ها را نیز انتشارات سمت منتشر کرده بود. نتایج به‌دست‌آمده رضایت‌بخش نبود.

بنابراین برخی ادعاها بعضی از کتاب‌ها بر مبنای بررسی نیازها طراحی نمی‌شوند. اسلامی راسخ (۲۰۱۰) به بررسی انگلیسی برای اهداف دانشگاهی پرداخت. هدف از این بررسی

کاوش نظریات استادان و دانشجویان در مورد دروس انگلیسی برای اهداف دانشگاهی است. شرکت‌کنندگان در این مطالعه، ۶۹۳ دانشجوی EAP از رشته‌های دانشگاهی متفاوت به‌علاوه ۳۷ استاد دانشگاه بودند. این مطالعه ناهم‌انگهی میان نظریات زبان‌آموزان در باب دروس انگلیسی برای اهداف دانشگاهی از رشته‌های دانشگاهی متفاوت و هم‌چنین ناسازگاری میان زبان‌آموزان و معلمان را نشان داد. نتیجه دیگر به‌دست‌آمده حاکی از آن بود که این کتاب‌ها بر مبنای نیازهای زبان‌آموزان طراحی نشده‌اند. در پژوهشی دیگر، امیریان و توکلی (۲۰۰۹) مؤلفه‌های کتب درسی ESP برای دانشجویان مهندسی را مورد ارزیابی قرار دادند. یافته‌های پژوهش موفقیت دوره‌های ESP را در فراهم‌ساختن دانش پس‌زمینه و مهارت در خواندن نشان داد.

۲. معرفی کتاب و مؤلفان آن

کتاب حاضر برای دانشجویان کارشناسی جامعه‌شناسی طراحی و تدوین شده است. این اثر تألیف محمدحسین کشاورز و موسی نوشی کوچک‌سرایبی است که کشاورز استاد بازنشسته دانشگاه خوارزمی و کوچک‌سرایبی استادیار دانشگاه شهید بهشتی است. کتاب از ۱۲ درس تشکیل شده است که این دروس بر اساس موضوعات جامعه‌شناسی و مربوط به دانشجویان جامعه‌شناسی هستند. هر درس متشکل از دو بخش درک مطلب با موضوعات مشابه است و کلیه فعالیت‌های همان موضوع کلی را پوشش می‌دهند. در ضمن هر درس یک صفحه عنوان دارد که دیدی کلی از موضوع و محتوای دروس را به خوانندگان اثر می‌دهد. تمرین‌های تدوین‌شده قبل از درک مطلب با این هدف به خوانندگان عرضه می‌شود که دانشجویان را به‌صورت ذهنی درگیر کرده تا ضمن تفکر در عنوان آن، بتوانند میان متون درک مطلب موردنظر و زندگی واقعی خود ارتباط برقرار کنند.

متون درک مطلب از منابع متعددی انتخاب شده‌اند و پس از آن‌ها فعالیت‌هایی به‌منظور ارزیابی درک متن خوانندگان از طریق طرح تعدادی از سؤال‌ها ارائه می‌شود. علاوه‌بر آن، در هر واحد یک راه‌برد درک مطلب معرفی می‌شود که در حوزه‌های دانشگاهی می‌تواند مفید واقع شود. در بخش دانش کلمات جنبه‌های متفاوت دانش کلمات در نظر گرفته می‌شود. در هر واحد، نکات گرامری از درون بخش‌های درک مطلب استخراج می‌شود. بخش مربوط به ترجمه به‌عنوان یک تمرین درک مطلب و هم‌چنین فعالیت ترجمه است. علاوه‌بر آن، فعالیت‌های تمرکز یافته بر کلمات، گرامر، و برخی ویژگی‌های ژانرهای معرفی‌شده در هر

واحد ارائه می‌گردد. هر واحد با یک بخش خودآزمایی پایان می‌یابد که به بررسی دستاوردهای زبان‌آموز می‌پردازد.

۳. معرفی مدل

مدل به‌کاررفته در این مقاله مدل محمودی و احمدی صفا (۱۳۹۳) است. این مدل از سه بخش عمده تشکیل شده است: ارزیابی توصیفی، ارزیابی عینی، و ارزیابی محتوای متون. ارزیابی توصیفی و عینی توسط محققان که در زمینه آموزش زبان به‌صورت عام و ESP به‌صورت خاص تخصص دارند انجام می‌گردد و ارزیابی محتوای متون را متخصصان رشته‌های علمی موردنظر انجام می‌دهند.

ارزیابی توصیفی متشکل از سه بخش ارزیابی بیرونی، ارزیابی درونی، و ارزیابی کلی است. هدف کلی در ارزیابی بیرونی بررسی ساختار و سازمان‌دهی مطالب براساس ادعاهایی است که نویسندگان یک اثر به‌شکل واضح و مشخص در مقدمه یا پشت جلد کتاب داشته‌اند. همچنین، در این بخش مواردی چون طرح جلد، اندازه، کیفیت چاپ، و فهرست مطالب کتاب نقد و ارزش‌یابی می‌شوند. هدف اصلی در ارزیابی درونی بررسی این نکته است که آیا بین کیفیت محتوایی اثر و ادعاهای مطرح‌شده درباره آن انطباقی وجود دارد. در ارزیابی کلی، قابلیت استفاده، تعمیم‌پذیری، و نقاط عمده ضعف و قوت کتاب بازبینی می‌شوند.

در ارزیابی عینی چک‌لیستی تهیه شده است تا بر مبنای معیارهای کمی به ارزش‌یابی عینی کتاب‌های ESP پرداخته شود. بدین منظور دو جدول برای ارزیابی شکل و محتوای کتاب در نظر گرفته شده است. سپس در ارزیابی محتوا، متخصصان رشته جامعه‌شناسی با پاسخ به پنج پرسش مطرح‌شده در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته محتوای متون را موردارزیابی قرار می‌دهند. در انتها، مدل با نتیجه‌گیری به پایان می‌رسد.

۴. ارزیابی

در راستای اجرای مطالعه حاضر، محققان کتاب انگلیسی برای دانشجویان جامعه‌شناسی را با نگاهی به مدل محمودی و احمدی صفا (۲۰۱۵) ارزیابی کردند. چنان‌که در مدل تأکید شده است، شایان ذکر است که تمامی پرسش‌ها در مدل پاسخ داده نمی‌شوند؛ اگرچه در اکثر بخش‌ها به این مورد اشاره شده است. هفت متخصص در رشته جامعه‌شناسی از

دانشگاه‌های بوعلی‌سینا، ایلام، و گیلان توسط محققان مصاحبه شدند. نخست توضیحات آنان یادداشت‌برداری شد. سپس به هدف تحلیل پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، محتوای توضیحات آنان، و یادداشت‌برداری‌های صورت‌گرفته از این توضیحات بررسی گردید و مفاهیم اصلی و فرعی برجسته از آنان استخراج شد (Dornyei 2007). هر مصاحبه در بازه زمانی ۲۰ تا ۴۰ دقیقه و میانگین زمانی ۳۰ دقیقه به طول انجامید. به‌منظور بررسی اثربخشی کتاب، محتوای آن به‌طور کامل موردارزیابی قرار گرفت.

۱.۴ ارزیابی توصیفی

۱.۱.۴ ارزیابی بیرونی

با دیدی مثبت، این کتاب کیفیت بیرونی بالایی در استفاده از کاغذهای مناسب، شیوه نوشتاری واضح و روشن و استفاده از تصاویر متنوع دارد. کیفیت چاپ تقریباً مناسب است. حروف چینی و صفحه‌آرایی تقریباً بی‌نقص است. اطلاعات درستی درباره شماره صفحات از طریق جدول محتوا فراهم شده است. مقدمه کتاب کامل است و اطلاعات مربوط به هدف کتاب، بخش‌های مندرج در کتاب، و نقطه توجه و تمرکز کتاب در آن ارائه می‌شود. نمودار شماتیک ارائه‌شده پس از جدول محتوا نگرشی جامع به خوانندگان کتاب می‌دهد. درواقع نمودار شماتیک اطلاعاتی درباره بخش‌های مختلف واحدها برای زبان‌آموزان فراهم می‌کند. نمودار لغات مربوط به هر درک مطلب به این جهت سودمند است که به زبان‌آموز این امکان را می‌دهد که لغات مهم را بشناسد.

یکی از نکات مثبت این کتاب استفاده از قطع رحلی به‌جای قطع وزیری بوده و دیگری استفاده از تصاویر مختلف با رنگ‌های متنوع پیش از آغاز هر واحد است که به ایجاد روحیه خلاق و بانشاط در زبان‌آموز منجر می‌گردد. این تصاویر سبب جلب توجه خوانندگان و ایجاد انگیزه در آنان خواهد شد. بنابه باور Malone (۱۹۸۱) مطالب و مواد آموزشی سرگرم‌کننده به زبان‌آموزان انگیزه درونی و بیرونی داده و درنهایت به یادگیری بهتر آنان منجر می‌شود. علاوه‌براین، کتاب حاوی نکات سودمندی حول زندگی روزمره دانشجویان، محیط اجتماعی آنان، و همچنین نیازهای فرد و جامعه است.

در بخش پایانی کتاب، فهرست لغات مربوط به هر درس قرار داده شده است. فهرست لغات این امکان را برای زبان‌آموزان فراهم می‌سازد که از آن‌ها در وضعیت‌های خاص استفاده کنند. در پشت جلد کتاب، اطلاعات افزون‌تر درباره کاربرد آن داده شده است که به زبان‌آموزان این فرصت را می‌دهد که پیش از خرید کتاب از برخی فواید آن آگاهی یابند.

علی‌رغم این جنبه‌های مثبت که ذکر شد، رنگ جلد کتاب جذابیت کافی را ندارد. رنگ به‌کاررفته در هر درس ناهماهنگ با رنگ اولین صفحه آن درس انتخاب شده است. هم‌چنین کتاب طرح روی جلد جالبی ندارد. رنگ‌های جلو و پشت جلد با هم مطابقت ندارند. از نگاه پژوهش‌گران، رنگ‌های آبی روشن، ارغوانی، و سبز گزینه‌های مناسب‌تری هستند. چون این رنگ‌ها علاوه‌براین که برای زبان‌آموزان جذاب‌ترند، هم‌چنین روحیه شادتری در آنان ایجاد می‌کنند. تأیید این نکته را می‌توان در بیان سنگ‌واین و هرن مشاهده کرد که «بدیهی است که یک تصویر رنگی از این قابلیت برخوردار است که حامل اطلاعاتی بیش از یک تصویر تک‌رنگ یا سیاه و سفید باشد» (Sangwine and Horne 1998: 1).

نکته منفی دیگر در این کتاب تصویر طراحی‌شده بر روی جلد جلویی آن است. از نگاه محققان مناسب‌تر آن است که از تصاویر نشان‌دهنده جامعه استفاده شود. برخی مسائل نقطه‌گذاری نیز در کتاب مشاهده می‌شود. برای نمونه در صفحه ۱۷۱، پاراگراف دوم، خط پنجم، علامت کاما « , » بین دو کلمه «walk» و «talk» از قلم افتاده است. نقطه‌ضعف دیگر کتاب عدم درج منابع و مراجع برخی متون و بسیاری جداول و تصاویر است. برای مثال، متن و تصاویر در صفحه ۹۳ فاقد منبع و مرجع است.

۲.۱.۴ ارزیابی درونی

در ابتدای کتاب یک جدول محتویات قرار دارد که دروس واحدهای موجود در کتاب را معرفی می‌کند و پس از آن نمودار شماتیک قرار گرفته است. هدف عمده این کتاب آشناساختن زبان‌آموزان با مهارت‌های خواندن است. این کتاب در بهبود راه‌بردهای خواندن، گسترش دامنه لغات تخصصی جامعه‌شناسی، و برخی نکات دستوری در زبان‌آموزان مفید است. کتاب از دوازده درس و بخش مربوط به تمرین‌ها تشکیل شده است. هم‌چنین فهرستی از لغات و اصطلاحات وجود دارد که به‌عنوان بخش تکمیلی کتاب خوانده می‌شود. بخش‌های پیش‌خوان و پس‌خوان و به میزان کم‌تری راه‌بردهای حین خواندن مورد استفاده قرار می‌گیرد. در پایان هر فصل کتاب نیز متون مختلف برای ترجمه انتخاب شده است.

این کتاب برای دانشجویان متوسط به پایین تا متوسط به بالا طراحی شده است. این گروه از پیش با قوانین بنیادی زبان انگلیسی آشنا بودند و قادر به استفاده کم‌وبیش موفق از این قوانین هستند. بیش‌ترین تأکید کتاب بر مهارت خواندن است. به‌گفته سوکچوتیرات (۲۰۰۵) مهارت خواندن مهم‌ترین مهارت و پایه موفقیت در زندگی فرد محسوب می‌شود.

بررسی کتاب نشان می‌دهد که محتوای آن کاملاً مربوط به جامعه‌شناسی است. بخش‌های خواندنی، متون و فصول همگی انسجام دارند. اشتباهات دستوری یا نقطه‌گذاری اساسی در کتاب دیده نمی‌شود. یک نکته مثبت که در آن مشاهده می‌شود این است که هر واحد پیش از آغاز به‌طور مناسب برای خوانندگان کتاب سازمان‌دهی شده است. از نگاه منتقدان، این کتاب برای دانشجویان جامعه‌شناسی مناسب است و محتوای متون نیز به جامعه‌شناسی مربوط است. چنان‌که از آن پیداست، هدف کتاب آشناساختن دانشجویان با لغات و تعاریف ویژه جامعه‌شناسی است. فعالیت‌های قبل و بعد درک مطلب بر این اساس که به فهم بهتر منجر می‌گردند، می‌توانند مفید واقع شوند. علاوه‌بر آن، فعالیت‌های بعد از درک مطلب به زبان‌آموزان در درک بهتر متون کمک می‌کنند. فعالیت‌های قبل از درک مطلب متنوع فراهم شده توسط معلمان سبب آشنایی با مطالب و درک بهتر مطالب در زبان‌آموز می‌شود (Graves et al. 1994).

اکثر این فعالیت‌ها بدون هیچ‌گونه خلاقیتی به فعالیت‌های موجود در کتاب‌های پیشین شبیه هستند. دو نوع فعالیت طراحی شده در صفحات ۴۸ و ۵۶ از این قاعده مستثنی هستند. این تمرین‌های پازل مانند و حل مسئله سبب ایجاد تنوع در کتاب گردیده و هم‌چنین موجب فعالیت بیش‌تر زبان‌آموزان در حل آن‌ها می‌گردد. استفاده از فعالیت‌های نوع پازل و حل مسئله توسط مؤلفان جذابیت بیش‌تری برای زبان‌آموزان ایجاد می‌کند. جانسن (۲۰۰۴) بر این باور است که فعالیت‌های حل مسئله ضمن ایجاد یک وضعیت معماگونه برای دانشجویان فعالیت را در نظر آنان ارزش‌مند می‌سازد.

بهتر آن است که از برخی تمرین‌های «matching» همانند تمرین‌های موجود در صفحات ۹ و ۲۹ صرف‌نظر کنیم، چون وجود بافت برای یادگیری لغات الزامی است. متن در نظر گرفته‌شده توسط مؤلفان برای زبان‌آموزان می‌توانست واقع‌بینانه‌تر باشد. تمرین‌ها طراحی شده در صفحات ۱۶ یا ۲۸ از آن‌جاکه به درک برخی تفاوت‌ها میان لغات مشابه توسط زبان‌آموزان منجر می‌گردد، می‌تواند مفید واقع شود. علاوه‌بر آن، در بخش انتهایی هر درس فعالیت‌های ترجمه قرار داده شده است. از نگاه محققان، این‌گونه فعالیت‌ها می‌تواند برای آن دسته از زبان‌آموزان جامعه‌شناسی مفید واقع شود که بیش‌تر برای اهداف ترجمه به یادگیری زبان انگلیسی نیاز دارند. در نتیجه، بهتر آن است که انواع فعالیت‌ها را براساس تئوری‌های اخیر تدریس و تمرکز بر یادگیری لغات در متن بگنجانیم.

خوانندگان توانسته‌اند با استفاده از راه‌بردها به اهداف مورد نظر خود برسند (Carrell 1998). آن دسته از راه‌بردهای خواندن که در درک متون اهمیت دارند ارائه شده‌اند،

هرچند در مکان نامناسبی قرار داده شده‌اند. از نگاه محققان، مناسب‌تر آن است که این راه‌بردها پیش از متن درک مطلب معرفی شوند؛ در این صورت، زبان‌آموزان می‌توانند از آن‌ها در فرایند درک متن بهره ببرند. استراتژی‌های نگاه کلی به متن و خواندن جزئیات «scanning and skimming» از راه‌بردهای مهم در درک مطلب هستند و مناسب‌تر است که در مقاطع ابتدایی‌تر معرفی شوند تا زبان‌آموزان بتوانند در خواندن متون آن‌ها را به‌کار گیرند.

در هر درس، بخش‌های مربوط به گرامر نیز ارائه می‌گردد. تمامی بخش‌های گرامری کتاب براساس رویکرد کشف طراحی شده‌اند و تدریس گرامر برپایه رویکردهای تازه انجام می‌شود. بدین صورت که زبان‌آموزان به مثال‌های نمونه توجه کرده و نکته گرامری مربوط به آن را کشف می‌کنند. در نتیجه آن‌ها می‌توانند قوانین گرامری را به‌قصد برقراری ارتباط به‌کار گیرند. در ابتدای کتاب، مروری بر برخی نکات گرامری مقدماتی می‌توانست مفید واقع گردد. متأسفانه طولانی‌بودن دروس و برخی متون سبب خستگی خوانندگان می‌شود. استفاده از متون کوتاه‌تر می‌توانست مفیدتر باشد. آلدسون (۲۰۰۰) اندازه متن را به‌وضوح در درک مطلب بسیار مهم می‌داند. در کتاب از تمرین‌های شنیداری (audio) استفاده نشده است؛ درحالی‌که این تمرینات به‌عنوان راهی برای یادگیری تلفظ لازم است. اگرچه دادلی ایوانز و سینت جونز (۱۹۹۸) مواد آموزشی مبتنی بر متن را ترجیح می‌دادند درعین حال بر این باور بودند که معلم‌های ESP تا حد امکان بایستی تجهیزات شنیداری و اشیای واقعی را نیز به‌کار گیرند. در این کتاب مهارت‌های نوشتاری تا حد زیادی نادیده گرفته شده است. در نتیجه توجه لازم به همه مهارت‌ها در کتاب مشاهده نمی‌شود.

هر درس از یک بخش «warm-up» تشکیل شده که معمولاً به‌صورت چند سؤال طراحی شده و هدف از آن آماده‌کردن زبان‌آموز برای خواندن متن است. پس از این قسمت، متن اصلی درس آورده شده است. متون براساس وضعیت‌های واقعی زندگی انتخاب شده‌اند و علاوه بر نزدیک‌بودن به واقعیت، به دانشجویان جامعه‌شناسی مربوط هستند. سازگاری مناسب میان محتوا و زبان کتاب و توزیع بسیار خوب ژانرهای رایج در حوزه جامعه‌شناسی از نقاط قوت اثر است. تمرین‌های کتاب به زندگی زبان‌آموزان مستقیماً مربوط می‌شوند. میان بخش‌های مختلف هر درس انسجام قابل‌قبولی وجود دارد. افزون‌بر آن، میان متن درس و تمرین‌هایی که پس از آن ارائه می‌شود یک رابطه نسبتاً منطقی یافت می‌شود و هم‌چنین در اکثر درس‌ها ارتباطی نسبتاً معقول میان درک مطلب ۱ و درک مطلب ۲ وجود دارد.

دسته‌بندی یا انتخاب محتوا براساس معیار خاصی صورت نگرفته است. بعضی از تمرین‌ها بعد از درک مطلب در سطحی بالاتر از سطح دانش زبان‌آموزان طراحی شده

است و در نتیجه برای آنان دشوار است. اکثر آن‌ها مربوط به تمرین‌های انشا هستند؛ برای مثال صفحه ۵۵، بخش B. متون و تمرین‌ها موجود در کتاب به تدریس مهارت‌هایی چون خلاقیت یا تفکر خلاقانه کمک چندانی نمی‌کنند. در طراحی محتوا و تمرین‌ها کتاب، تفاوت در سطوح مهارت زبان‌آموزان نادیده گرفته شده است. این تفاوت‌ها می‌توانست به سبک‌های مختلف یادگیری زبان‌آموزان مرتبط باشد؛ هرچند این کاستی را می‌توان با توجه به محدودیت‌های موجود در زمان و امکانات در سطوح دانشگاهی قابل توجیه دانست.

از آن‌جاکه کتاب مورد بررسی مربوط به رشته جامعه‌شناسی است، بنابراین مستعد پرداختن به موضوعات نژادپرستانه و متعصبانه است. اما خوش‌بختانه، متون و هم‌چنین موضوعات مورد بحث در کتاب مورد تأیید اکثریت جوامع با مذاهب و نژادهای متفاوت است. هرچند ایرادی که به کتاب وارد می‌آید آن است که در آن به موضوعات و مسائل ویژه جامعه ایرانی پرداخته نشده است.

۳.۱.۴ ارزیابی کلی

پس از ارزیابی‌های درونی و بیرونی کتاب، یک ارزیابی کلی نیز با توجه به مفاهیم زیر انجام گرفت:

۱. قابلیت استفاده: این کتاب تا چه اندازه در برنامه درسی و نظام آموزشی موجود قابل استفاده است و با آن‌ها هم‌خوانی دارد؟
۲. قابلیت تعمیم (تعمیم‌پذیری): تا چه میزان می‌توان عناصر محوری و اساسی این کتاب را در بافت‌های آموزشی رشته‌های دیگر و برای افراد یا گروه‌هایی غیر از مخاطبان اصلی کتاب استفاده کرد؟
۳. از نظر کلی مهم‌ترین قوت‌ها و ضعف‌های کتاب را چه می‌دانید؟

۱.۳.۱.۴ قابلیت استفاده

نخست باید مبانی ارزشی و فلسفی کتاب با اصول سیستم آموزشی شورای عالی انقلاب فرهنگی سازگار باشد. در این اثر اولین اصل اساسی رعایت شده است. هم‌چنین از آن‌جاکه سمت ناشر تخصصی تهیه و تدوین کتاب‌های دانشگاهی است، می‌توان ادعا کرد که این کتاب تا حد زیادی با برنامه درسی و سیستم آموزشی دانشگاه‌های کشور هم‌خوانی دارد.

علاوه بر این، به منظور استفاده از کتاب در سیستم آموزشی، هم‌خوانی دو عنصر برنامه درسی، یعنی هدف و محتوا با سیستم آموزشی جاری لازم است. پاره‌ای از اهداف قابل قبول برای این دوره عبارت‌اند از: تقویت مهارت‌های اجتماعی در زبان‌آموزان مانند همکاری، انتقاد، احترام قائل شدن برای دیگران، تحمل عقاید دیگران، ایجاد روابط با سایرین، رشد و توسعه مهارت‌های مشاهده، بحث، مقایسه، و تحلیل.

از طریق تمرین‌هایی که به همکاری دوجانبه یا گروهی نیاز دارد، مهارت‌های اجتماعی در زبان‌آموزان تقویت می‌شود. هدف از تمرینات «think about what you read» تقویت مهارت تفکر خلاقانه بوده است. هم‌چنین با تمرینات «Self check» خود ارزش‌یابی در زبان‌آموزان بهبود می‌یابد. هرچند، بحث‌ها، فعالیت‌های نقد و آنالیز موجود در کتاب برای تقویت این مهارت‌ها در زبان‌آموز کافی نیست. عنصر دوم، یعنی محتوای آموزشی، باید براساس معیارها و مشخصات زیر انتخاب شود: اهداف آموزشی، علاقه، نیاز، میل زبان‌آموزان، نیازهای جامعه، توانایی عقلانی و فیزیکی زبان‌آموزان، زندگی واقعی، اعتبار علمی، زمینه‌سازی برای رشد تفکر، و توجه به موضوعات، ارزش‌ها و اخلاق اجتماعی.

می‌توان گفت که عناوین مطرح‌شده در کتاب کاملاً اجتماعی و متناسب با ارزش‌ها و اصول اخلاقی همه جوامع هستند و عناوینی که منشأ عدم توافق در میان جوامع متفاوت هستند در کتاب گنجانده نشده است. با نگاهی اجمالی، این نتیجه‌گیری حاصل می‌شود که کتاب حاضر از شرایط لازم برای سازگاری با برنامه درسی و سیستم آموزشی موجود در یک سطح متوسط و قابل قبول برخوردار است.

۲.۳.۱.۴. تعمیم‌پذیری

از آن‌جاکه این کتاب جامعیتی نسبی در محتوا دارد و عناوین مطرح‌شده تاحدی گسترده هستند، از این رو خواننده‌های فعال، علی‌رغم زمینه خاص مطالعه‌شان، هیچ‌گونه مشکلی در فهم کتاب نخواهند داشت. بعضی از متون کتاب به بررسی موضوعات اجتماعی مناسبی می‌پردازند. بنابراین، دانشجویان سایر رشته‌های علمی علاوه بر دانشجویان جامعه‌شناسی می‌توانند ضمن بهره‌بردن از کتاب رابطه خوبی با آن برقرار کنند.

با در نظر گرفتن ارتباط نزدیک میان رشته‌های مختلف علوم انسانی مانند جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، فلسفه، زبان‌شناسی، آموزش، و غیره، مطالعه این کتاب می‌تواند برای دانشجویان علوم انسانی مفید باشد. اگرچه این نکته نمی‌تواند نشان‌دهنده تعمیم‌پذیری کتاب باشد، فقط دلیلی بر قابلیت فهم و جذابیت نسبی متون است.

۳.۳.۱.۴ نقاط قوت و ضعف کتاب

این کتاب از نقاط قوت زیر برخوردار است:

در هر درس راه‌بردهایی مؤثر برای خواندن ارائه می‌شود. علاوه‌برآن، فعالیت‌هایی برای به‌کارگیری راه‌بردها طراحی شده که امکان تمرین و یادگیری این تکنیک‌ها را، هرچند محدود، برای دانشجویان فراهم می‌سازد. آموزش گرامر به‌شیوه استقرایی انجام می‌گردد. در ساختار هر درس از مراحل پیش از خواندن، خواندن، و پس از خواندن تبعیت شده است. تمرین‌هایی مانند بخش «Reflect on What You Read» بسیار خوب و مناسب طراحی شده‌اند. تا آن‌جا که ممکن است متون جذاب و کاربردی انتخاب شده‌اند. نکته دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد این است که ترتیب مواد آموزشی به‌شیوه‌ای تقریباً منطقی صورت گرفته است. آموزش مهارت‌های خواندن بیش از سایر مهارت‌ها و به‌میزان کافی در کتاب پرداخته می‌شود.

محتوای کتاب از جذابیت ویژه‌ای در نزد دانشجویان جامعه‌شناسی، حتی دانشجویان سایر رشته‌های علوم انسانی از جمله روان‌شناسی، زبان‌شناسی، آموزش، و غیره برخوردار است. برای نمونه، متون صفحات ۷۱، ۸۰، ۱۰۹، ۱۵۲، و ۱۷۵ می‌تواند مخاطبان بسیاری را علاوه‌بر جامعه‌شناسی جلب کند. مباحث مطرح‌شده در این متون مختص جامعه‌شناسان نیستند. برخی موضوعات عنوان‌شده در این صفحات عبارت‌اند از: تعامل اجتماعی و زندگی روزمره، زبان بدن، تعدد موقعیت و خود اجتماعی، خانواده و جنسیت، و عناصر فرهنگ. به‌علاوه متون موجود در صفحات ۹۹، ۱۱۷، ۱۲۰، ۱۸۰، و ۱۸۴ می‌تواند برای عموم مخاطبان کاربردی باشد. این عناوین عبارت‌اند از: «superego, ego, ID»، فاصله نقش‌های اجتماعی، بررسی جامعه‌شناسانه: طرح‌ها و روش‌ها، نسیت فرهنگی، ارتباط، و رسانه‌های جمعی.

کلمات ناآشنا در حاشیه‌های چپ و راست برخی صفحات توضیح داده شده‌اند. هم‌چنین چهره‌های برجسته جامعه‌شناسی در حاشیه صفحات معرفی می‌گردند. معادل اکثر کلمات و اصطلاحات موردنیاز در حاشیه صفحه یا زیر عناوین نوشته شده است. سازمان‌دهی محتوا به‌صورت تقریباً منطقی صورت گرفته؛ این ساختار منطقی با یک مقدمه آغاز می‌شود، سپس بیان هدف، فصول مناسب، منابع، و فهرست لغات قرار گرفته‌اند. انسجام و پیوستگی در فصل‌های متعدد کتاب دیده می‌شود.

اصل بسط تدریجی مفاهیم رعایت شده است. لغات و جملات به‌کاررفته در متون متناسب با سن، سواد، و نیاز مخاطبان کتاب در نظر گرفته شده است. تبعیت از اصل سادگی و

سلاست در آن مشاهده می‌شود. تا آن‌جا که امکان دارد پیام مورد نظر کوتاه‌تر و با لغات ساده‌تر بیان شده است. محتوای دروس قابل فهم است. کتاب حجم بالایی ندارد و متناسب با زمان‌بندی سیستم آموزشی و مهارت‌های معلم طراحی شده است. اکثر عناوین جذاب، به‌روز و متناسب با نیازهای دانشجویان و جامعه انتخاب شده‌اند. متون در ایجاد نگرش مثبت به‌سوی جامعه، فرهنگ و زبان تدریس شده در کتاب موفق عمل کرده است. چنان‌که ذکر شد، محتوای متون با قدرت درک و فهم دانشجویان عادی (متوسط) متناسب است؛ البته توجه کمی به آموخته‌های قبلی و پیشینه دانشجویان شده است.

نقاط ضعف کتاب عبارت‌اند از:

برخی از متون کتاب نیازمند دانش و زمینه قبلی هستند، درحالی‌که این پیش‌نیازها فراهم نشده است. اهدافی که در مقدمه کتاب بیان شده‌اند به‌طور رضایت‌بخشی برآورده نشده است. برای مثال، یکی از اهداف کتاب فراهم کردن فرصت‌های فراوان یادگیری و تمرین مهارت‌های خواندن «disciplined-based» برای دانشجویان است که کتاب حاضر در دستیابی به این هدف موفق نبوده است.

برخی متون موجود در کتاب از منابع جدید و روزآمدی اقتباس نشده‌اند. برای نمونه، متن صفحه ۸۷ با عنوان «Socialization Defined» و متن صفحه ۹۹ با عنوان «Adult Socialization» در سال ۱۹۸۰ نوشته شده‌اند. با این‌که بیش‌ترین توجه در یک کتاب جامعه‌شناسی باید به موضوعات کنونی جامعه داده شود، عناوین پرداخته شده در کتاب عموماً درمیان تمامی جوامع مشترک هستند و مسائل ویژه جامعه ایرانی هم‌چون «تورم موجود در بازار»، «فاصله میان نسل‌ها»، و «اختلاف طبقاتی» مشاهده نمی‌شود. بسیاری از گرایش‌های جامعه‌شناسی از جمله جامعه‌شناسی سیاسی در کتاب پوشش داده نمی‌شود.

طولانی بودن برخی متون، مانند متون صفحات ۸۷ و ۱۸۴، سبب کم‌شدن تمرکز و دقت زبان‌آموز می‌گردد. در هر درس پس از تمرین‌های درک مطلب، بخشی با عنوان راه‌بردهای درک مطلب قرار دارد. انتقال این بخش به پیش از متن درک مطلب، به دانشجویان این امکان را می‌دهد که راه‌بردها را درحین خواندن متن به‌کار گیرند. تکرار کلمات در تمرین‌ها و درس‌های پس از آن به‌اندازه‌ای نیست که آن‌ها را در ذهن زبان‌آموز تثبیت کند. می‌توان ادعا کرد که در کتاب به مهارت‌های گفتاری و شنیداری پرداخته نشده است. میزان تمرکز کتاب بر مهارت نوشتاری نیز بسیار ناکافی است. تنوع فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب به‌اندازه‌ای نیست که دانشجویان را به چالش وادارد. برخلاف متون، تصاویر جذابی برای کتاب در نظر گرفته نشده است.

پیش‌روی متون، لغات، و گرامر تاحدی از ساده به دشوار صورت می‌گیرد. البته در برخی موارد این پیش‌روی از ساده به دشوار دیده نمی‌شود. برای نمونه گرامر تدریس شده در واحد ۷ با موضوع عبارات موصولی مختصر شده، از گرامر واحد ۸ با عنوان افعال «action» و «stative» دشوارتر است. علاوه‌براین، در واحد ۷ بخش با عنوان «Boost Your Vocabulary» که در رابطه با کاربرد یک کلمه در بخش‌های مختلف گفتار است، از بخشی با همین عنوان در درس قبل از آن که دربارهٔ پیش‌وندها، پسوندها، و ریشه‌های رایج در زبان انگلیسی و معانی آنهاست، بسیار ساده‌تر است. سطح دشواری اکثر متون در واحدهای مختلف یکسان است و از این لحاظ تفاوت عمده‌ای با یک‌دیگر ندارند. با توجه به این که سطح دشواری واحدهای ابتدایی و انتهایی کتاب در قیاس با واحدهای میانی تفاوت قابل توجهی با یک‌دیگر دارند، می‌توان گفت که تفاوت بسیار کمی در سطح دشواری واحدهای میانی وجود دارد.

۲.۴ ارزش‌یابی عینی

محققان ظاهر و محتوای کتاب را در جدول ۱ و ۲ ارزیابی کرده‌اند.

جدول ۱. جدول بررسی شکلی اثر

ردیف	موضوع	عالی (۴)	خوب (۳)	متوسط (۲)	ضعیف (۱)	ضرایب
۱	جامعیت شکلی اثر (مقدمه تخصصی، فهرست لغات، جدول، نمودار، فهرست منابع، الحاقات ...)		√			۴
۲	کیفیت چاپ اثر (صفحه‌آرایی، حروف‌نگاری، طرح جلد، صحافی ...)		√			۲
۳	رعایت قواعد عمومی نگارش و ویرایش تخصصی اثر		√			۳
۴	وجود مواد کمک آموزشی مکمل (کتاب معلم، کتاب کار، لوح فشرده، و معرفی وب‌سایت ...)				√	۳
جمع امتیازها		۰	۲۷	۰	۳	۳۰

جدول ۲. جدول بررسی محتوایی اثر

ردیف	موضوع	عالی (۴)	خوب (۳)	متوسط (۲)	ضعیف (۱)	ضرایب
۴	میزان هم‌خوانی محتوای اثر با مبانی نظری آموزش زبان خارجی			√		
	میزان تناسب و جامعیت موضوعی و محتوایی اثر با رشته آموزشی		√			
	میزان توجه به توان‌مندسازی زبان‌آموزان برای ادامه یادگیری به‌صورت خودخوان		√			
	میزان هم‌خوانی تمرین‌ها و آزمون‌های اثر از نظر کمی و کیفی با سطح توانش زبانی و نیازهای آموزشی زبان‌آموزان		√			
۳	کیفیت انتخاب، درجه‌بندی، و ارائه مطالب درسی			√		
	میزان نظم منطقی و انسجام مطالب در کل اثر		√			
	میزان نظم منطقی و انسجام مطالب در درون هر فصل		√			
	میزان توجه به آموزش مهارت زندگی مانند تفکر انتقادی، پرورش خلاقیت، و ...			√		
	میزان انطباق محتوای اثر با مبانی و پیش‌فرض‌های فرهنگ ایرانی - اسلامی		√			
	میزان روزآمدی و اعتبار علمی متون و منابع			√		
	میزان نوآوری در تمرین‌ها و فعالیت‌ها			√		
	میزان رعایت امانت در ذکر مآخذ		√			
۲	میزان پوشش مهارت‌های چهارگانه زبانی با توجه به اهداف درس				√	
	میزان توجه به تفاوت‌های فردی زبان‌آموزان از نظر سبک یادگیری در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها				√	
	میزان واقعی بودن (authenticity) متون		√			
	میزان بهره‌گیری از ابزارهای لازم علمی برای تفهیم موضوع			√		
	میزان هم‌خوانی اثر با برنامه درسی و نظام آموزشی موجود		√			
	تناسب و جامعیت موضوعی و محتوایی اثر با اهداف درس ESP			√		
	میزان مطابقت اثر با سرفصل‌های وزارت علوم تحقیقات و فناوری		√			
جمع امتیازها		۱۲	۸۱	۴۰	۴	۱۳۷

۳.۴ ارزیابی محتوا از سوی متخصصان جامعه‌شناسی

ارزیابی محتوای تخصصی متون از سوی متخصصان جامعه‌شناسی در قالب پرسش‌های زیر انجام می‌پذیرد:

۱. آیا منابع استفاده‌شده در تهیه متون تخصصی از نظر اعتبار علمی و روزآمدی مناسب‌اند؟
  ۲. آیا محتوای متون ارائه‌شده در کتاب با یافته‌های جدید علمی هم‌خوانی دارد؟
  ۳. در صورت وجود گرایش‌های گوناگون در رشته مورد بحث، آیا محتوای متون برای تمامی گرایش‌ها مناسب است؟
  ۴. آیا چینش متون را در دروس گوناگون کتاب مناسب می‌دانید؟
  ۵. مهم‌ترین ضعف و قوت‌های کتاب از نظر محتوای تخصصی چیست؟
- مفاهیم اصلی و فرعی استخراج‌شده از پاسخ‌های متخصصان پس از تحلیل در جداول ۳ تا ۸ گردآوری شده است.

جدول ۳. تناسب منابع به کاررفته

مفهوم اصلی ۱: باور متخصصان بر این است که اکثر منابع معتبر و به‌روز هستند.
مفهوم فرعی ۱: تعداد معدودی از منابع نسبتاً قدیمی هستند.

به عقیده عده‌ای از متخصصان در حوزه جامعه‌شناسی امکان استفاده از متون موجود در منابع جدیدتر وجود داشت. به گفته یکی از آنان: با این‌که برخی از منابع به‌روز نیستند، اما اکثر متون از منابع جدید اقتباس شده‌اند. برای نمونه، «the study of day-to-day social life» در سال ۱۹۹۳، «Socialization Defined» در ۱۹۸۰، «Adult socialization» در ۱۹۸۰، «world population pressures: Malthus versus Marx» در ۱۹۹۴، «The family and Gender» در ۱۹۹۰، «Gender and capitalist development» در ۱۹۹۰، و «Communication and mass media» در ۱۹۹۳ به رشته تحریر درآمده است.

جدول ۴. هماهنگی محتوای کتاب با یافته‌های علمی جدید

مفهوم اصلی ۱: اکثریت آنان بر عدم سازگاری تأکید داشتند.
مفهوم اصلی ۲: به گفته آنان عناوین دربرگیرنده کتاب اکثراً عناوین مربوط به جامعه‌شناسی عمومی است.
مفهوم اصلی ۳: اکثراً بر عدم توجه به جامعه‌شناسی تخصصی توافق داشتند.
مفهوم فرعی ۱: مسئله جهانی شدن از موضوعات روز جامعه‌شناسی است که پوشش داده نمی‌شود.
مفهوم فرعی ۲: جوامع صنعتی عنوانی از قلم افتاده است.
مفهوم اصلی ۴: برخی از متخصصان بر وجود هماهنگی اذعان داشتند.
مفهوم فرعی ۱: موضوعات مطرح‌شده در زمینه جوامع مدرن می‌تواند دلیلی بر سازگاری محتوا با یافته‌های علمی جدید باشد.

یکی از متخصصان بر جدیدنبودن برخی موضوعات مطرح‌شده تأکید داشت. بنا به گفته او:

علی‌رغم قدیمی‌بودن، ارتباط، فرهنگ، و خانواده دغدغه‌های کنونی ما هستند.

جدول ۵. تناسب محتوا با گرایش‌های مختلف جامعه‌شناسی

مفهوم اصلی ۱: برخی گرایش‌های جامعه‌شناسی در کتاب پوشش داده می‌شود.
مفهوم فرعی ۱: جمعیت‌شناسی یکی از گرایش‌های پوشش داده شده است.
مفهوم فرعی ۲: ارتباطات یکی از عناوین موردتوجه در کتاب است.
مفهوم فرعی ۳: موضوعات عمده مطرح‌شده در کتاب مسائل اجتماعی هستند.
مفهوم فرعی ۴: مطالعات فرهنگی در کتاب پوشش داده می‌شود.
مفهوم اصلی ۲: تأکید عمده در کتاب بر جامعه‌شناسی عمومی است.
مفهوم اصلی ۳: بسیاری از گرایش‌های جامعه‌شناسی در این کتاب پوشش داده نمی‌شوند.
مفهوم فرعی ۱: از عناوین مهم گنجانده‌نشده در کتاب مددکاری اجتماعی و جامعه‌شناسی سیاسی هستند.

طبق گفته یکی از متخصصان:

کتاب عمدتاً از مفاهیم عمومی جامعه‌شناسی تشکیل می‌شود؛ اگرچه چندین شاخه و زیرشاخه جامعه‌شناسی معرفی می‌شود که برای چنین کتابی قابل قبول است.

جدول ۶. میزان تناسب ترتیب متون

مفهوم اصلی ۱: اکثر متخصصان با متناسب‌بودن چینش متون موافقاند.
مفهوم اصلی ۲: گروهی از متخصصان چینش متون را نامتناسب عنوان کردند.
مفهوم فرعی ۱: آنان چندین تغییر را ضروری دانستند.
مفهوم فرعی ۲: یک تغییر مفید می‌تواند معرفی ابتدایی واژگان تخصصی جامعه‌شناسی و تعاریف آن‌ها باشد.
مفهوم فرعی ۳: قرارگرفتن بخش «Reading strategy» پیش از «Reading» سبب کاربردی‌تر و مفیدترشدن آن خواهد شد.
مفهوم فرعی ۴: یکی از متخصصان گرامر را در این سطح الزامی نمی‌دانست.

بنا به باور یکی از متخصصان، توجه به نکات گرامری برای کتاب‌های انگلیسی تخصصی مناسب نیست. او توضیح داد:

چینش متون در کتاب نسبتاً خوب است. چون این کتاب یک کتاب انگلیسی تخصصی است و برای دانشجویان جامعه‌شناسی تهیه شده است، بنابراین، تدریس گرامر در آن غیرضروری است. بهتر آن است که گرامر در کتاب‌های زبان عمومی تدریس شود، نه در کتاب‌های زبان تخصصی.

جدول ۷. نقاط قوت کتاب

مفهوم اصلی ۱: توجه به مسائل جهان امروز
مفهوم فرعی ۱: فرهنگ یک موضوع مهم است.
مفهوم فرعی ۲: ارتباطات یکی از مسائل جهان امروز است.
مفهوم فرعی ۳: خانواده از موضوعاتی است که توجه بسیاری را به خود جلب کرده است.
مفهوم فرعی ۴: رسانه‌های ارتباط جمعی از موضوعات جهانی و امروزی است.
مفهوم اصلی ۲: از نکات مثبت کتاب می‌توان به سادگی و قابلیت فهم آن اشاره کرد.
مفهوم اصلی ۳: چیدمان استاندارد مطالب کتاب از دید متخصصان خود یک ارزش محسوب می‌شود.
مفهوم اصلی ۴: از واژه‌های کلیدی جامعه‌شناسی استفاده شده است.
مفهوم اصلی ۵: جامعه‌شناسی عمومی به‌طور مناسبی پوشش داده شده است.
مفهوم اصلی ۶: پرسش‌های طراحی شده عمدتاً پرسش‌های مناسبی هستند.
مفهوم فرعی ۱: فعالیت‌هایی که در کتاب گنجانده شده‌اند واقعی (authentic) هستند.
مفهوم فرعی ۲: تعدادی از تمرینات تاحدی سبب تقویت تفکر انتقادی می‌شوند.
مفهوم اصلی ۷: چهره‌های برجسته و محبوب جامعه‌شناسی معرفی می‌شوند.

به عقیده یکی از متخصصان جامعه‌شناسی اعتبار علمی منابع یکی از جنبه‌های مثبت کتاب است.

علاوه بر اعتبار علمی منابع، متون توسط برخی مؤلفان مشهور جامعه‌شناسی نوشته شده است.

جدول ۸. نقاط ضعف کتاب

مفهوم اصلی ۱: کتاب هیچ‌گونه ربطی با جامعه ایرانی ندارد.
مفهوم اصلی ۲: برخی مسائل امروزی پوشش داده نمی‌شود.
مفهوم فرعی ۱: مسائل مربوط به محیط زیست از موضوعات امروزی است که در کتاب به آن پرداخته نمی‌شود.
مفهوم فرعی ۲: مسائل زنان عنوانی داغ و هیجان‌انگیز تلقی می‌شود.
مفهوم فرعی ۳: مسائل و موضوعات جوانان همواره از جذابیت ویژه‌ای برخوردار است.
مفهوم فرعی ۴: به مسائل فرهنگی جامعه ایران پرداخته نشده است.
مفهوم فرعی ۵: مسئله جهانی شدن نیز عنوانی از قلم افتاده است.
مفهوم اصلی ۳: تمامی گرایش‌های جامعه‌شناسی پوشش داده نمی‌شود.

مفهوم اصلی ۴: برخی نکات مطرح شده غیر ضروری هستند.
مفهوم فرعی ۱: گرامر اهمیتی یکسان با سایر بخش‌های کتاب ندارد.
مفهوم اصلی ۵: به برخی مهارت‌ها و زیرمهارت‌ها توجه نشده است.
مفهوم فرعی ۱: مهارت شنیداری هیچ جایی در کتاب ندارد.
مفهوم فرعی ۲: مهارت گفتاری با وجود اهمیت بسیار، نادیده گرفته شده است.
مفهوم فرعی ۳: تلفظ جزئی ضروری در تدریس زبان انگلیسی است که متأسفانه به آن پرداخته نشده است.

به عقیده یکی از متخصصان:

مهم‌ترین مسئولیتی که برعهده یک کتاب جامعه‌شناسی است بیان مسائل جامعه و ارائه پیش‌نهاد برای بهبود شرایط آن است. موضوعات مربوط به جامعه ایرانی به‌ندرت در کتاب یافت می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

امروزه، شیوه‌های سنتی تدریس زبان، که عمدتاً معلم‌محورند، شیوه‌هایی منسوخ‌شده و نامطلوب قلمداد می‌گردند و شیوه‌هایی که زبان‌آموزان را تشویق به استقلال و اتکا به خود بودن می‌کنند در حال افزایش‌اند (بالحقی‌زاده و رحیمی ۲۰۱۱). رسیدن به سطح قابل‌قبولی از استقلال مستلزم در نظر گرفتن و توجه به دانش پس‌زمینه و مهارت انگلیسی زبان‌آموزان است. اما آنچه از کتاب پیداست آن است که دانش پس‌زمینه و سطح انگلیسی زبان‌آموزان از توجه لازم برخوردار نشده است. با وجود این، این کتاب نیز مانند سایر کتب درسی از شایستگی‌های ویژه خود برخوردار است. از ویژگی‌های مهم کتاب می‌توان به تقویت استقلال در زبان‌آموزان اشاره کرد.

با در نظر گرفتن اهداف، متوجه می‌شویم که اهداف دوره به‌صراحت بیان نشده‌اند که می‌تواند سبب سردرگمی دانشجویان گردد. با نگاهی به موضوعات مطرح‌شده در کتاب، موضوعات بحث‌شده تا حدی جذاب‌اند. البته این جذابیت از خصیصه‌های ذاتی موضوعات جامعه‌شناسی است. با بررسی کتاب به این نتیجه می‌رسیم که توجه ناچیزی به مهارت گفتاری شده است؛ در نتیجه آموزش تلفظ نیز نادیده گرفته شده است.

متأسفانه، مهارت گوش‌دادن نیز در کتاب چشم‌پوشی شده است. در مورد حجم متون درک مطلب و فعالیت‌های مربوط به آن رضایت نسبی وجود دارد. مهارت نوشتاری در کتاب مورد بررسی جای چندانی ندارد و در نتیجه تمرین‌های مربوط به آن نیز کافی نیست.

هرچند دانشجویان در سطوح دانش و مهارت نامساوی قرار دارند، اما این تفاوت‌ها در نظر گرفته نشده است.

همان‌گونه که ذکر شد، نظم منطقی موجود میان عناصر کتاب، از ساده به دشوار، به‌نحو ضعیفی پایه‌ریزی شده است. میزان تکرار ساختارهای دستوری و لغات به‌حدی نیست که آن‌ها را در ذهن زبان‌آموزان ابقا کند. اگرچه هدف عمده کتاب انگلیسی برای اهداف ویژه آن است که نحوه خواندن مؤثر را با استفاده از راه‌بردهای مختلف به زبان‌آموزان آموزش دهد (Baleghizadeh and Rahimi 2011).

در این کتاب بخش‌هایی به‌منظور ایجاد، بسط، و توسعه دانش لغات دانشجویان و تقویت مهارت خواندن آنان گنجانده شده است که از آن جمله می‌توان به «Reflect on What You Read»، «Choose a, b, c, or d»، «Reading Strategy»، «Boost Your Vocabulary»، و «Find synonyms» اشاره کرد. علاوه‌برآن، در برخی درس‌ها بخشی به‌منظور تمرین ساختارهای گرامری با استفاده از نوشتار قرار داده شده است. کتاب شامل جدول‌ها، نمودارها، اشکال، و تصاویر رنگی است که در ایجاد انگیزه و توجه بسیار مؤثر است. فعالیت‌های دوفره و گروهی مشوق دانشجویان در یادگیری مشارکتی است. برخی فعالیت‌ها نیز نیازمند تکمیل جدول‌ها توسط زبان‌آموزان هستند. چنین فعالیت‌هایی سبب ایجاد علاقه و توجه به متون می‌گردد.

ساختارهای دستوری و لغات باید منطبق با مهارت انگلیسی زبان‌آموزان باشند. برای جبران این کاستی، بهتر آن است که ساختارها و لغات ساده در ابتدا معرفی گردند. این امر سبب جلوگیری از سردرگمی دانشجویان می‌گردد. کتاب حاضر تاحدی به این موضوع توجه نشان داده است. نیازسنجی کمک بسیار مؤثری به مؤلفان در طراحی مناسب کتب انگلیسی برای اهداف ویژه است. متأسفانه در این کتاب به این نکات توجه نشده است. مقصود از یادگیری با‌معنا آن است که محتوای کتاب بایستی مرتبط با تجربه‌های یادگیری پیشین و دانش پیش‌زمینه زبان‌آموزان باشد (Ausubel 2000). کتاب کنونی برمبنای یادگیری با معنا طراحی نشده است.

یکی از تکنیک‌های به‌کاررفته به‌منظور برانگیختن علاقه در زبان‌آموزان به‌کاربردن مواد درسی معتبر - واقعی (authentic) است. خوش‌بختانه اغلب متون این کتاب معتبر (authentic) هستند. با گنجاندن پرسش‌های بحث‌برانگیز، فعالیت‌های پیش‌گویانه، و تمرین‌های استراتژی‌های (skimming and scanning) می‌توانیم فعالیت‌ها را به‌صورت جذاب‌تری طراحی کنیم.

کتاب‌نامه

محمودی، محمدهادی و محمد احمدی صفا (۱۳۹۳)، «ارزش‌یابی الگو - محور کتاب‌های انگلیسی برای اهداف خاص (ESP)»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، س ۱۴، ش ۳.

- Alderson, J. C. (2000), *Assessing Reading*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Amirian, Z. and M. Tavakoli (2009), "Reassessing ESP Courses Offered to Engineering Studies in Iran", *English for Specific Purposes World*, vol. 8, no. 23.
- Amirian, Z. and M. Tavakoli (2009), *Reassessing the ESP Courses Offered to Engineering Students in Iran (A Case Study)*, <<http://webcache.googleusercontent.com>>.
- Ausubel, D. P. (2000), *The Acquisition and Retention of Knowledge: a Cognitive View*, Dordrecht: Kluwer Academic.
- Baleghzadeh, S. and A. H. Rahimi (2011), "Evaluation of an ESP Textbook for the Students of Sociology", *Journal of Language Teaching and Research*, vol. 2, no. 5.
- Carrell, P. L. (1998), "Can Reading Strategies be Successfully Taught? The Language Teacher Online": <<http://langue.Hyper.Chubu.ac.jp>>.
- Cunningsworth, A. (1995), *Choosing your Coursebook*, Oxford: Heinemann.
- Dörnyei, Z. (2007), *Research Methods in Applied Linguistics*, Oxford: Oxford University Press.
- Dudley-Evans, T. and M. J. St. John (1998), *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ebadi, S. and Z. Naderifarjad (2015), "Evaluation of EAP Textbooks: A Comparison between SAMT English for Medical Students and Oxford English for Career", *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, vol. 2, no. 3.
- Ellis, R. (1997), "The Empirical Evaluation of Language Teaching Materials", *ELT Journal*, vol. 51.
- Eslami-Rasekh, Z. R. (2010), "Teachers Voice vs. Students Voice: A Needs Analysis Approach to English for Academic Purposes (EAP) in Iran", *English Language Teaching*, vol. 3, no. 1.
- Farhady, H. (2006), "On the Specificity of Purpose in ESP, The Proceeding of the Second International Conference in Linguistics and Applied Linguistics", in: H. Farhady (ed.), *Twenty-Five Years of Living with Applied Linguistics, Collection of Articles*, Rahnama Press.
- Graves, M. et al. (1994), *Essentials of Classroom Teaching: Elementary Reading Methods*, USA: Allyn and Bacon.
- Hutchinson, T. and A. Waters (1987), *English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Jonassen, D. (2004), *Learning to Solve Problems: an Instructional Design Guide*, San Francisco: Pfeiffer.
- Karimi, L. et al. (2013), "Agricultural Extension and Rural Development ESP Textbook Evaluation in Bu-Ali Sina University, Iran", *Journal of English Linguistics Research*, vol. 2, no. 1.

- Keshavarz, M. H. and M. N. Kochaksaraie (2016), *English for the Students of Sociology*, Tehran: SAMT.
- Maleki, A. and M. Kazemi (2012), "The Evaluation and Comparison of two Most Widely Used Textbooks for Teaching English to the Iranian Students of Medicine", *The Iranian EFL Journal*, vol. 8, no. 3.
- Malone, T. W. (1981), "Toward a Theory of Intrinsically Motivating Instruction", *Cognitive Science*, vol. 4.
- McDonough, J. and C. Shaw (2003), *Materials and Methods in ELT*, Oxford: Blackwell.
- Riazi, A. M. (2003), "What Textbook Evaluation Schemes Tell Us? A Study of the Textbook Evaluation Schemes of Three Decades", in: W. A. Renandya (ed.), *Methodology and Materials Design in Language Teaching*, Singapore: SEAMEO Regional Center.
- Sangwine, S. J. and R. E. N. Horne (1998), *The Colour Image Processing Handbook*, UK: University of Reading.
- Sheldon, L. (1988), "Evaluating ELT Textbooks and Materials", *ELT Journal*, vol. 37.
- Silva, F. (2002), "ESP Teaching for Learners in the Health Sciences Field", *American Journal of Nursing*, vol. 1.
- Sookchotirat, M. (2005), *Reading: Learning Sooner, Teaching Well*, Thailand: Nanmee.
- Tajeddin, Z. (2005), "English for Business Communication", *Paper Presented in the First National ESP/EAP Conference*, Tehran, Iran.